

تحلیل وضع موجود منابع آب استان خراسان جنوبی با رویکرد مشارکتی با استفاده از چارچوب DPSIR و کاربرد آن در برنامه ریزی راهبردی استان

حمید عمرانیان خراسانی^۱، علی باقری^۲، کامران داوری^۳، مرضیه ثمره هاشمی^۴

۱، ۲، ۴- دانشگاه تربیت مدرس

۳- دانشگاه فردوسی مشهد

ali.bagheri@modares.ac.ir

خلاصه

مدیریت منابع آب بخصوص آب زیرزمینی با ابهامات و پیچیدگی‌های زیادی روبه‌رو است از جمله: افزایش تقاضا، اثرات ناشی از تغییرات آب و هوا، بازخورد های اجتماعی و اقتصادی و زیست محیطی ناشی از سیاست های مدیریتی. برای کمک به مقابله با این مسائل، مشارکت به عنوان یکی از اهداف فرایند برنامه‌ریزی راهبردی، اندیشمندان و سیاست گذاران و گرواران بخش آب را گرد هم می‌آورد تا نظرات و دیدگاه خود را به اشتراک بگذارند و چارچوب یا راهبردهای یکسانی برای مدیریت منابع آب ایجاد کنند. هدف استفاده از چارچوب DPSIR کمک برای استخراج عوامل درونی (قوت‌ها و ضعف‌ها) و عوامل بیرونی (فرصت‌ها و تهدیدات) و کاربرد آن در تدوین راهبردهای منابع آب استان خراسان جنوبی می‌باشد. مقاله حاضر روی جمع آوری داده، ارزیابی مشکل منابع آب استان و آنالیز آنها جهت استفاده در فاز سوم پروژه تدوین استراتژی راهبردهای بهبود منابع آب استان خراسان جنوبی بوده است. تمرکز اصلی گزارش روی فرایند انجام شده می‌باشد تا اینکه روی نتایج تاکید گردد.

کلمات کلیدی: آب زیرزمینی، DPSIR، عوامل درونی و بیرونی، تدوین استراتژی، مشارکت ذینفعان

۱. مقدمه

فراوانی، کمبود و یا آلودگی آب از جمله شرایطی هستند که ضرورت برنامه‌ریزی را در سراسر جهان نمایان می‌کنند. به همین جهت مهندسان و برنامه‌ریزان منابع آب باید گزینه‌های قابل قبولی را جهت بررسی کارفرمایان ارائه کنند. همچنین باید جنبه‌های اقتصادی، محیطی، سیاسی و اثرات اجتماعی را که ممکن است از هریک از این گزینه‌ها ناشی شود نیز مورد بررسی قرار دهند. جمع این موارد در پارادایم پایداری نمود پیدا می‌کند که ترجمان آن در موضوع آب در قالب تفکر مدیریت یکپارچه منابع آب^۱ از بیش از ۳۹ سال قبل به وسیله انجمن جهانی منابع آب، در محافل علمی شکل گرفته است. مدیریت یکپارچه منابع آب (IWRM^۲) فرآیندی برای برقراری تعادل میان اهداف مختلف به طور عالمانه و آگاهانه می‌باشد. در اینجا مدیریت در گسترده‌ترین مفهومش به کار می‌رود و بر این نکته تاکید دارد که نباید فقط بر توسعه منابع آبی توجه کرد بلکه باید آگاهانه توسعه آب را به سمتی هدایت کرد که استفاده پایدار بلند مدت برای نسل‌های آینده را تضمین کند. بر این اساس، IWRM یک فرآیند بین رشته‌ای است که در آن با سوابق آکادمیک و حرفه‌ای متفاوت و غیر متخصصان (ذینفعان) با یکدیگر همکاری می‌کنند تا به یک اتفاق نظر راجع به مسائل آب دست پیدا کنند. این تعریف همچنین بیان می‌کند که IWRM فرآیندی است که «خودش به تنهایی هدف نیست» بلکه وسیله‌ای برای رسیدن به هدف یا فرآیندی است که اهداف مختلف را آگاهانه مقایسه و بررسی می‌کند و بهترین را در پیش می‌گیرد.

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی منابع آب

^۲ استادیار گروه مهندسی منابع آب

^۳ دانشیار گروه مهندسی منابع آب

^۴ دانشجوی دکتری سازه‌های آبی

1 IWRM

2. Integrated Water Resources Management